לולב הגזול פרק שלישי סוכה לה.

מסורת הש"ס

גמ' פרי עץ. שהעץ כפרי בטעם שוה: **ממשמע שנאמר ונטעתם.** וכתיב בקופיה לא יאכל מיני יודע דבעץ מאכל משמעי קרא: **חייבין בערלה.** דלא תימא מין ירק הוא מפני שהוא עץ שפל כמין רותם שאינו גבוה מן האדמה: **לא תחסר כל כה.** ולמדך האי עץ מאכל דאפילו פלפלין בכלל: **נקוט חדא.** גרעין אחד: **לא מינכרא לקיחתה.** מתוך קוטנה: **דדיר.** פרי עץ שדומה אילנו לדיר של גאן: **אמו כולהו אילני ליה כהו פירות גדולים וקטנים.** והלא כל תפוחי אילן אחד אינו שוות: **ה"ק עד שכאיס קטנים בו.** כלומר האי גדולים וקטנים לאו של שנה אחת קאמר אלא גדולים של אשתקד וקטנים של שנה זו שהאתרוג דל וגדל כאילנו שתים ושלש שנים וכשנאין ומונטין של עכשיו עדיין גדולים דאשתקד קיימין בו: **הדר.** והיא היא דרבי אלא כמשמעותא פליגי מר דרים ליה לשון דיר ומר דרים ליה לשון דירה: **לפי שאין כה היתר אכילה.** ורחמנא אמר לכם[1] הראוי לכם בכל דרכי הגאתו: **לפי שאין כה דין ממון.** שאינו שוה פרוטה דאוסורי הנאה הוא הלכך לאו שלכם הוא: **קא סלקא דעתיה מאן דבעי היתר אכילה.** אי הוי ביה היתר אכילה כגון מעשר שני בירושלים לא בעי דין ממון דאע"פ שאין ממונו לרבי מאיר דאמר בקדושין (דף נב:) מעשר שני ממון גבוה הוא ואינו נכסי הדיוט לקדש בו אשה כשר לגאת בו: **ומאן דבעי דין ממון לא בעי היתר אכילה.** ומכשיר אתרוג של טבל שאסור באכילה ומותר בהנאה: **אלא למ"ד לפי שאין כה דין ממון.** אבל היתר אכילה לא בעינן ומשום דין ממון קרינא ביה לכם: **הרי מסיקה לו אחת מכאילו.** כדאמרינן (נזיר דף כה:) תמן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו הוא: **אלא כהיתר אכילה דכ"ע בעינן.** ואפילו יש בה דין ממון לא מתכשרין בלא היתר אכילה דכיון דלא חזיא לכל דרכי הנאה לאו לכם הוא: **דין ממון לא בעינן.** אם מותרת באכילה כגון מעשר שני בירושלים ואלינא דרבי מאיר כשר ומתניתין דקתני של מעשר שני בירושלים כשר אפילו לר' מאיר דאמר מעשר שני ממון גבוה הוא מתוקמא: **דין ממון נמי בעינן.** ומעשר שני לר' מאיר פסול ומתני' דקתני כשר רבנן היא דאמרי ממון הדיוט הוא ומקדשין בו את האשה: **אפסיים דר' אמי הוא דאמר לפי שאין כה דין ממון.** וא"ל אינה היתר אכילה דין ממון נמי בעינן ושל מעשר לר' מאיר פסול: **אין יונא כה ידי חובתו בפסח.** ידי חובת אכילת מצה ליל הראשון ולקמן פריך מי כתיב מצתכם: **פטורה מן החלה.** דכתיב עריסותיכם והאי דגבוה היא ואע"ג דאינה היתר אכילה כיון דלית בה דין אחר ממון לאו דידיה הוא: והיה

גמ' ת"ר [1]פרי עץ הדר עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה אתרוג ואימא פלפלין כדתניא [2]היה רבי מאיר אומר ממשמע שנאמר [3]ונטעתם כל עץ איני יודע שהוא עץ מאכל מה ת"ל עץ מאכל עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה פלפלין ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה ואין א"י חסרה כלום שנאמר [3]לא תחסר כל בה התם משום דלא אפשר היכי נעביד ננקוט חדא לא מינכרא לקיחתה ננקוט תרי או תלתא [4](אחד) [5]אמר רחמנא ולא שנים ושלשה פירות הלכך לא אפשר רבי אומר אל תקרי הדר אלא הדיר מה דיר זה יש בו גדולים וקטנים תמימים ובעלי מומין ה"נ יש בו גדולים וקטנים תמימים ובעלי מומין אטו שאר פירות לית בהו גדולים וקטנים תמימין ובעלי מומין אלא הכי קאמר עד שבאין קטנים עדיין גדולים קיימים ר' אבהו אמר אל תקרי הדר אלא (הדר) דבר [6]שדר באילנו משנה לשנה בן עזאי אומר אל תקרי הדר אלא [7](אידור) [8]שכן בלשון יווני קורין למים [9](אידור) ואיזו היא שגדל על כל מים הוי אומר זה אתרוג: של אשרה ושל עיר הנדחת פסול: מ"ט [10]כיון דלשרפה קאי כתותי מיכתת שיעוריה: [11](ושל) ערלה פסול: מ"ט פליגי בה ר' חייא [12]בר אבין ור' אסי חד אמר לפי שאין בה היתר אכילה וחד אמר לפי שאין בה דין ממון קא סלקא דעתיה מאן דבעי היתר אכילה לא בעי דין ממון ומאן דבעי דין ממון לא בעי היתר אכילה תנן של תרומה טמאה [13](פסולה) בשלמא למ"ד לפי שאין בה היתר אכילה שפיר אלא למ"ד לפי שאין בה דין ממון אמאי הרי מסיקה תחת תבשילו אלא בהיתר אכילה כ"ע לא פליגי דבעינן כי פליגי בדין ממון מר סבר היתר אכילה בעינן דין ממון לא בעינן ומר סבר דין ממון נמי בעינן מאי בינייהו איכא בינייהו מעשר שני שבירושלים אליבא דר' מאיר למ"ד לפי שאין בה היתר אכילה הרי יש בה היתר אכילה למ"ד לפי שאין בה דין ממון מעשר שני ממון גבוה הוא תסתיים דר' אסי דאמר לפי שאין בה דין ממון דא"ר אסי [14]אתרוג של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בו ידי חובתו ביו"ט לדברי חכמים אדם יוצא בו ידי חובתו ביו"ט תסתיים גופא אמר ר' אסי אתרוג של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בו ידי חובתו ביו"ט לדברי חכמים [2]אדם יוצא בו ידי חובתו ביו"ט [3]מצה של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח לדברי חכמים [2]אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח [4]עיסה של מעשר שני לדברי ר' מאיר פטורה מן החלה לדברי חכמים [5]חייבת בחלה מתקיף לה רב פפא בשלמא עיסה כתיב [6]ראשית עריסותיכם אתרוג נמי כתיב לכם [7]משלכם אלא מצה מי כתיב מצתכם אמר רבה בר שמואל ואיתימא רב יימר בר שלמיא אתיא לחם לחם כתיב הכא [8]לחם עוני וכתיב התם

ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה. דלא תימא מין ירק הוא מפני שהוא עץ שפל כמו רותם שאינו גבוה כך פי' בקונטרס וקשיא דלא בהכי תליא מלתא וכמה עניים שפלים הם שיש להם תורת אילן אלא הייט טעמא משום דאמרינן פ' בתרא דיומא (דף פח: ופסח) כל פלפלי ביומא דכיפורי פטור ופריך מהן דפלפלין חייבין בערלה ומשני הא ברטיבתא הא ביבשתא וס"ד כיון דקופו ליבש אפילו רטיבתא פטורין וא"ת ומנלן דקרא בפלפלין אימא אתרוג ואימא תלתן דאתרוג הכא טעם עצו ופריו שוה כדאמר הכא וכן תלתן כדאמרינן בשילהי פ' קמא דבילה (דף יג.) וי"ל אתרוג אין זה חידוש אם הוא חייב בערלה ותלתן אין ירק הוא מדמשיב בלאיס בכרס כדתנן במס' ערלה (פ"ג מ"ו) ומייתי לה בריש בילה (דף ג.) ובשילהי הערל (יבמות דף פח. ופסח) מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם:

לפי [9]שאין בו היתר אכילה. ורחמנא אמר לכם הראוי לכם בכל דרכי הגאתן ואף על גב דגבי תרומה טמאה דרשינן פ' במה מדליקין (שבת דף כה.) מדכתיב לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך כיון דנטמאת ואסרה הכתוב שייך לדרוש לך דיליה לגבי שאר הגאות כמו לכם דלולב דלא שייך ביה אכילה וא"ת גבי לולב של אשרה ושל עיר הנדחת (לעיל לא.) למה לן טעמא דמיכתת שיעוריה תיפוק ליה משום דבעינן דין ממון דאפילו מאן דלא חיים הכא גבי אתרוג לדין ממון הייטו משום דעיקרו לאכילה אבל לולב דלית ביה אכילה כתיב לכם דיליה לענין דין ממון וי"ל דנקט דמיכתת שיעוריה כדי לפסול בי"ט שני וא"ת אתרוג של ערלה תיפוק ליה דמיכתת שיעוריה דמצותה בשרפה דקתניא ליה בתמורה פרק בתרא (דף נ.) בהדי נשרפין ואמרינן התם הנשרפין לא יקברו ואפשר דאפילו מדאורייתא הויא ערלה בשרפה דילפינן לה מכלאי הכרם דכתיב בה פן תקדש ודרשינן (חולין דף קטו.) פן תוקד אש ומהאי טעמא נמי פסול אתרוג של תרומה טמאה דמצותה בשרפה ולמה לן טעמא דהיתר אכילה וי"ל דודאי לא היה צריך אלא נתלקו בהנך טעמי לענין ערלה משום דנפקא מינה לענין מעשר שני כדמסקינן אינה ביעייהו מעשר שני ואלינא דרבי מאיר [10](ומאן דמכשיר הייטו אלינא דרבנן) והוה מצי למימר נמי מעשר שני בגבולין ואלינא דכולי עלמא כדמוכח בסוף חלק (סנהדרין דף קיב:) שהוא ממון גבוה[11]:

אתיא לחם לחם. תימה בפרק כל שעה (פסחים דף לה:) דאין יוצאין ידי מצה בטבל מדכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות יצא מי שאינו עליה משום כל תאכל טבל תיפוק ליה משום דבעינן מצה משלכם וטבל לא חשיב לכם כדמוכח הכא גבי אתרוג דעד כאן לא פליגי בית שמאי ובית הילל אלא כדמאי משום דאי בעי מפקר ליה לנכסיה והוי עני ומזי ליה אבל בטבל ודאי

כולהו מודו וי"ל דלא דמי דהא דאין יכול לצאת באתרוג של טבל דהוי כמו אתרוג דשותפין שיש לכהן ולוי בו חלק ודמי לאתין שקנו אתרוג

עין משפט
נר מצוה

א [מיי' פ"ז מהל' לולב הלי' ז' טוש"ע תר"מ סי' תרנא סעי' טו]:
נה ב מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה כ:
נו ג מיי' פ"ז מהלכות מלכה ח:
נז ד מיי' פ"ז מהלכות מיכורים הלכה ד:

תורה אור השלם

1. ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני יי אלהיכם שבעת ימים:
ויקרא כג מ
2. וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל:
ויקרא יט כג
3. ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת:
דברים ח ט
4. ראשית עריסתכם חלה תרימו תרומה כתרומת גרן כן תרימו אתה: במדבר טו כ
5. לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך:
דברים טז ג

רבינו חננאל (המשך)

אבא ור' אסי, חד אמר לפי שאין בה היתר אכילה, ולא חיישינן לדין ממון. וחד אמר בעינן נמי שיהא בה דין ממון. מאי ביניהו, איכא בינייהו אתרוג של מעשר שני בירושלים, ואליבא דר' מאיר דאמר במסכת קדושין מעשר שני ממון גבוה הוא, למאן דאמר בערלה פסול לפי שאין לו בה היתר אכילה, באתרוג של מעשר שני בירושלים כשר, שהרי יש לו בה היתר אכילה. למאן דאמר אסור הערלה לפי שאין בו דין ממון [אתרוג של מעשר שיני פסול, תסתיים דרב אסי דאמר לפי שאין בה דין ממון]. דאמר ר' אסי אתרוג של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב, לדברי חכמים אדם יוצא בו ביום טוב, תסתיים. גופא אמר ר' אסי אתרוג של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בו. לדברי חכמים יוצא בו. וכן מצה של מעשר שני בירושלים, לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בה, לדברי חכמים אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. וכן עיסה של מעשר שני, לדברי ר' מאיר פטורה מן החלה. לדברי חכמים חייבת. ואתקפא עליה, בשלמא עיסה כתיב עריסותיכם, ואתרוג נמי כתיב לכם, משלכם. דבעינן ממונכם. ומעשר שני לדברי ר' מאיר ממון גבוה הוא, אלא מצה מי כתיב מצתכם. ושנינן

יליף לחם

רבינו חננאל

ת"ר פרי עץ הדר, עץ שטעם עצו ופריו שוה, הוי אומר זה אתרוג. ואימא פילפלין [כדתניא היה ר"מ אומר מ]משמע שנאמר ונטעתם כל עץ. איני יודע שהוא עץ מאכל. מה ת"ל עץ מאכל. עץ שטעם עצו ופריו שוה, הוי אומר זה פלפלין]. ללמד שהפילפלין חייבין בערלה. ואסיקנא הדר באילנו משנה לשנה, הוי אומר זה אתרוג. של אשרה ושל עיר הנדחת פסול. משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה. של ערלה פסול. מאי טעמא, (ד)פליגי בה ר' חייא בר

מסורת הש"ס

(א) ברכות לו: ע"ש יומא פא: ע"ש, ב) נ"ל פרי אחד כלומר אם כאת להגיה שנים ושלשה מי היכי דמתנכר לקיחה פרי אחד אמר רחמנא. הרא"ש בפי' י"ד ע"ש], ג) [נמל לא:], ד) נ"ל הדור בן איתא בערוך ערך הדר ד], ה) [בערוך איתא הדור], ו) [עי' תוספות לעיל ל. ד"ה משום], ז) נ"ל שב, ח) [בכ"מ מ"ו מהל' מיכורים דין ד' לא נזכר בר אבין וכתב דהלכתא כר' מ"ש דהיה רבו דרבי' שב רב אמי], ט) [נ"ל פסולן], י) פסחים לח., כ) [שם], ל) [שם לז:], מ) [נמל מ: וש"נ], נ) [ויקרא כג], ס) ר"מ מ"ז ומהרש"ל גורס ומאן דפסיל הייטו מדרבנן, ע) [עי' תוס' קדושין נב: סד"ה מיהו וע"ע תוספות מכירות מ: ד"ה ומאן].

גליון הש"ס

גמ' שכן בלשון יווני. כעין זה שבת דף סג ע"ב וש"נ: תוס' ד"ה לפי שאין בו'. עיין חולין דף קטו ע"ב תוס' ד"ה כלאי הכרם:

מוסף רש"י

שהפלפלין חייבין בערלה. מין אילן הוא (יומא פא:). עד שבאין קטנים עדיין גדולים קיימים. מה שאין כן בשאר אילנות, דאע"ג דכשאר אילנות יש נמי כאן תמימין ובעלי מומין, אין כאן גדולים כשבאין קטנים (סדור רש"י פ' רצא). שדר באילנו משנה לשנה. מהכא שמעינן דאתרוג אמר קרא, שאין פרי אחר עושה כן (לעיל לא.). שגדל על כל מים. כל מים צריך, כיון דשאובין כן לגשמים, כשאין לו מי גשמים צריך להשקותו מים שאובין (סדור רש"י פי' רצא). מצה של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא בה ידי חובתו ביו"ט. ואפילו לא דרים עוני לשון אונים (ולא זה שאינו נאכל באונים אלא בשמחה) בעינן מצה שלו, ולקמן פריך מי כתיב מצתכם (פסחים לח.). פטורה מן החלה. כדמפרש דעריסותיכם כתיב ולא של גבוה (שם לז:).

רבינו חננאל

ת"ר פרי עץ הדר, עץ שטעם עצו ופריו שוה, הוי אומר זה אתרוג. ואימא פילפלין [כדתניא היה ר"מ אומר ממשמע שנאמר ונטעתם כל עץ. איני יודע שהוא עץ מאכל. מה ת"ל עץ מאכל. עץ שטעם עצו ופריו שוה, הוי אומר זה פלפלין]. ללמד שהפילפלין חייבין בערלה. ואסיקנא הדר באילנו משנה לשנה, הוי אומר זה אתרוג. של אשרה ושל עיר הנדחת פסול. משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה. של ערלה פסול. מאי טעמא, (ד)פליגי בה ר' חייא בר

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com